

MIRALLES, Eulàlia (2010): *Sobre Jeroni Pujades*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 214 p. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, 84).

Eulàlia Miralles és una filòloga catalana que, a grans trets, ha assumit dues grans formacions principals en el seu *cursus* com a investigadora: primer, amb la seva mestra Eulàlia Duran, va fer camí en l'àmbit de la historiografia catalana moderna, sense oblidar una pregonera formació en la descripció documental, fruit de la seva intensa col·laboració en els volums del *Repertori de manuscrits catalans*, obra dirigida per la mateixa Duran i editada per l'IEC; després, els avatars del currículum de recerca la van portar a la Universitat de Girona, on va diversificar els seus interessos amb una més gran inclinació cap als àmbits més estrictament literaris: literatura barroca, poesia política, Joan Pujol (interès que ja venia de l'època anterior), Francesc Fontanella, teatre, etc. No ha estat una substitució, sinó una superposició, o més exactament una doble via paral·lela. El llibre que ara ens ocupa pertany a aquella primera orientació historiogràfica, que ja va donar un èxit tan remarcable com la publicació de la seva tesi doctoral sobre la *Història general de Catalunya* d'Antoni Viladamar, amb l'edició crítica completa de l'obra (2007).

El volum *Sobre Jeroni Pujades* consta d'una presentació d'Eva Serra, una introducció de l'autora mateixa, un aplec de quatre treballs sobre Pujades i, finalment, uns apèndixs que després comentaré. Tanca el llibre un índex onomàstic. La presentació a càrrec d'una historiadora modernista del prestigi d'Eva Serra és ja d'entrada tota una indicació de l'interès i la qualitat del contingut del llibre. Diu Serra que «estudiar la figura de Jeroni Pujades suposa penetrar en una de les figures més significatives de la historiografia de la Catalunya moderna, implica penetrar en el terreny de l'estudi del cercle intel·lectual de la Catalunya del segle XVII i comporta esbrinar la xarxa de relacions entre els erudits de l'època» (p. 13). I així és en efecte: el gruix del llibre el constitueixen els quatre treballs dedicats a l'historiador barceloní i tots ells giren a l'entorn de la figura de Pujades, i més exactament d'alguns aspectes "externs" de la seva obra historiogràfica, com ara la seva transmissió i recepció —en els dos primers treballs—, la tria lingüística d'aquesta obra i una anàlisi parcial de l'epistolari que vol incidir sobretot en la identificació i descripció dels cercles erudits que van col·laborar amb l'historiador barroc en la seva tasca. Aquests en són els títols: «La *Corònica universal del principado de Cataluña* de Jeroni Pujades, una obra interpolada? (p. 23-37), «La *Corònica universal del principado de Cataluña* de Jeroni Pujades a l'Acadèmia de Barcelona» (p. 39-76), «Canvi de llengua en el pas del segle XVI al XVII» (p. 77-94) i «Aproximació a l'epistolari de Jeroni Pujades» (p. 95-112). Segons confessa l'autora, els treballs —publicats anteriorment— han estat modificats només en funció de la seva publicació conjunta, tot eliminant-ne repeticions i fent-ne alguna precisió, per bé que en ocasions s'ha procedit a incorporar alguna novetat bibliogràfica inexistent en el moment de la seva inicial publicació. Amb tot, han romàs exclosos del volum tres altres treballs de Miralles sobre l'historiador, perquè l'autora ha considerat que eren molt delimitats a un àmbit geogràfic molt concret: Tortosa, Girona o el cenacle cisterenc de Lavaix (p. 21).

Del primer dels estudis, sobre la difícil història de la transmissió, principalment, dels manuscrits de la segona i tercera parts de la crònica pujadiana —en castellà, a diferència de la primera part, impresa en català— destaca l'alerta que llança Miralles sobre el fet que la impressió del conjunt de l'obra històrica de Pujades feta al 1829-1832 «no és la que l'autor ens va llegir», tant perquè tradueix la primera part impresa en català —desconeixent-ne (o ignorant?) la traducció duta a terme per Pujades mateix—, com perquè no incorpora arreu modificacions introduïdes posteriorment per Pujades i, finalment, perquè consta d'interpolacions alienes a Pujades, d'una mà que Miralles identifica —probablement— amb el franciscà siscentista Francesc Fornés. Una dada especialment remarcable és conèixer l'origen de la intenció de Pujades d'escriure una crònica històrica del Principat: combatre l'obra més ficcional que no pas històrica d'Esteve Barelles, la *Centuria o historia de los famosos hechos del gran conde de Barcelona don Bernardo Barcino y de don Zinofré, su hijo* (Barcelona, 1600). Si en un primer moment Pujades volia impugnar punt per punt l'obra barellana, finalment va decantar-se per refutar-la mitjançant la tria del gènere històric i del mètode que li és propi (p. 141). En tot cas, la com-

plexitat de la transmissió de l'obra pujadiana és extrema, i potser amb un punt de "malícia" o picardia, Eva Serra deixa caure la possibilitat que tal trencacolls i obstacles van acabar incidint positivament en l'increment de la fama de l'obra pujadiana en un primer moment, més enllà de la seva qualitat intrínseca (p. 14 i 17).

El segon article tracta de l'interès per la recuperació i la difusió de l'obra pujadiana sobretot dins del cenacle de l'Acadèmia de Barcelona, embrancada en la confecció d'una història de Catalunya, per a la qual l'historiador barceloní era una peça cabdal, si més no en els primers compassos del funcionament de la institució, al Setcents.

Al tercer treball, Miralles analitza el procés de canvi d'actitud lingüística de l'autor, el qual havia començat redactant el *Calamicleon* (1604) —la versió manuscrita primitiva de la crònica—, i que, després de profundes revisions, va acabar imprès en català al 1609 [1610]; Pujades, però, va apostar finalment per continuar la seva gran empresa cronística en castellà, quan va traduir a aquesta llengua la primera part publicada i la va completar amb dues parts més redactades íntegrament en castellà. A través dels pròlegs de Pujades, Miralles examina les valoracions que fa l'autor al voltant de la llengua que hi utilitza. Interessa també la detallada descripció del procés —tortuós— que va de la presentació al 1604 del *Calamicleon* a les autoritats barcelonines per a la seva estampació fins a l'aparició impresa, ara amb el títol de *Corònica universal del Principat de Catalunya*, que si bé consta de la data de 1609, no va sortir a la llum fins al 18 de juliol de 1610.

Finalment, el darrer estudi, se centra en l'epistolari que Pujades va intercanviar amb una xarxa d'intel·lectuals preocupats com ell per la història del país tot demanant-los dades i intercanviant comentaris que després incorporaria als treballs històrics. Convé dir que es tracta d'un epistolari "en negatiu" perquè només en conservem les cartes rebudes per l'historiador, per bé que permeten deduir parcialment el contingut de les cartes enviades efectivament per Pujades, no conservades. L'historiador barroc les va departir i relligar als *Flosculi* (les més erudites) i al seu dietari (les de caire més quotidià). En aquest apartat, doncs, Miralles ha examinat una porció d'aquesta correspondència, algunes de les cartes recollides als *Flosculi*, per tal d'establir la trama d'informants i col·laboradors les dades dels quals va incorporar a la seva obra històrica. L'anàlisi d'aquest material permet dibuixar alhora la relació entre els historiadors barcelonins dels anys vint i trenta del Siscent (amb Corbera, molt especialment). Miralles en destaca el cercle gironí, amb Alexandre de Cartellà al capdavant, tot i que esmenta també el dels cistercencs de Santa Maria de Lavaix i un prevere de Puigcerdà. És un apunt, un tast de la ingent informació que es pot extreure dels tres volums de documentació batejats per Pujades com a *Flosculi*, els quals reposen plàcidament a París a l'espera de consultes futures. Aquest últim treball serveix també per mostrar la interdependència de tota l'obra de Pujades (*Corònica/Corònica*, dietari, correspondència, *Flosculi*, etc.), decantada tota cap a la labor historiogràfica. Hauríem de posar a part, però, la seva —minsa— producció poètica.

Un cop llegides les quatre aportacions miralleanes, potser no hauria estat debades incorporar-hi un mínuscul, però útil, detall propedèutic: una breu descripció del conjunt de l'obra pujadiana, amb l'esment sintètic dels diferents materials que la constitueixen, les parts en què es divideix la *Corònica* i les seves continuacions en castellà i els continguts respectius, la descripció sumària de la mena de documents que atresoren els *Flosculi*, les dates del dietari i la descripció de la mena de fets que s'hi recullen, els interlocutors principals de la correspondència completa, fins i tot una mínima biografia, no res, un breu paràgraf... És cert que algunes d'aquestes dades apareixen disperses enmig dels treballs aplegats, si bé al més sovint es parteix de la convicció que el lector les coneix d'antuvi. Probablement el lloc més indicat per al resum que dic hauria estat la introducció que fa l'autora mateixa, de manera que el lector, més que més el lector no especialista en Pujades —com ara jo mateix—, disposaria d'una idea inicial breu però completa sobre l'historiador barroc, la qual li permetria afrontar amb millors condicions els estudis aplegats a continuació.

La segona part del llibre podria semblar un farcit de materials per completar el llibre. I no ho és de cap manera. Ans al contrari: és just destacar la importància dels materials aplegats als apèndixs del final del llibre. Són quasi cent pàgines *imprescindibles*, i no ho dic jo, sinó una veu tan autoritzada com la

d'Eva Serra (p. 16). En el primer apèndix trobem transcrit per primera vegada el conjunt dels pròlegs a les versions catalana i castellana de l'obra històrica de Pujades, *Calamicleon* inclòs: és un bon gruix de set textos, de Pujades i d'altres autors (p. 113-166), advertències als volums impresos de la versió vuitcentista inclosos. L'aplec de textos ens permet valorar coses com les justificacions de Pujades al canvi lingüístic de la seva obra —del català al castellà—, els propòsits que el guien, etc., així com els paràmetres de la recepció-difusió de la seva obra a final del Setcents i principi del Vuitcents. El segon apèndix consta de dues parts: el catàleg de l'obra pujadiana i una relació exhaustiva de la producció bibliogràfica sobre el jurista historiador. El catàleg, exhaustiu, conté des dels manuscrits —autògrafs i còpies— i impresos de la crònica històrica —que consta de 18 ítems!— i els resums i extractes de la mateixa obra produïts als segles XVIII-XIX, fins als testimonis i edicions, parcials o complets, del dietari, dels *Flosculi*, de la poesia i d'altres obres, passant pels testimonis de l'epistolari, compilacions i còpies manuscrites del mateix Pujades, pròlegs a la pròpia obra i a obra d'altri, etc., conservats i perduts. És una tasca immensa duta a terme en arxius ben dispersos, aquí aplegada de manera ordenada i rigorosa, amb una meticulositat i riquesa de dades col·laterals que la fan enormement útil als estudiosos de Pujades i de la historiografia moderna en general. Per a la confecció d'aquest segon apèndix, Miralles havia obtingut una borsa d'estudis Ramon d'Alòs-Moner de l'IEC al 2006. Tots dos estan fets amb una minuciositat i completesa admirables. I, insisteixo, constitueixen una mina perquè les properes recerques sobre l'autor siscentista parteixin d'un fonament segur i complit.

I és que Eulàlia Miralles fa gala, com ens té acostumats, d'una escrupolositat i erudició imponents, fruit del seu coneixement pregon dels fons documentals catalans i també parisencs, però sobretot del rigor metodològic i de la voluntat d'oferir la màxima informació als investigadors, de vegades tan garrapes a l'hora de subministrar a la comunitat científica les localitzacions dels testimonis i altres dades necessàries per a la continuïtat de la recerca en altres mans. Convé ressaltar també l'excel·lència de l'autora pel que fa a la transcripció dels textos, en què es revela la seva formació filològica, la qual cosa malauradament contrasta massa sovint amb la manca de criteris d'edició o amb la laxitud en la seva aplicació en textos transcrits per historiadors.

Vull acabar fent referència a com s'ha revitalitzat d'una manera exemplar i potent l'interès per l'obra de Pujades, més enllà del volum d'estudis que ens ocupa, en aquests temps d'efemèride pel quart centenari de la publicació de la seva obra impresa, *Corònica universal del Principat de Catalunya*, publicada exactament al 1610, com hem dit. Em refereixo ara a la celebració de les *Jornades Jeroni Pujades i el seu temps*, de les quals pràcticament acabo de sortir quan escric això (14-15 abril 2011). Hem assistit a unes sessions excel·lents, amb especialistes importants en els diferents àmbits que els organitzadors —la mateixa Eulàlia Miralles i Alejandro Coroleu, amb la col·laboració de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i el Museu d'Història de Catalunya— han seleccionat. Hi han intervingut Pere Molas, Agustí Alcoberro, Eulàlia Miralles, Xavier Baró, Josep Capdeferro, Albert Rossich, Marc Mayer, Joaquim Tremoleda, Antoni Cobos, James S. Amelang, Antoni Simon i Eulàlia Duran. Valgui un exemple de l'interès i novetats de les jornades: les intervencions de Capdeferro i de Rossich van oferir una perspectiva insòlita de Pujades perquè van incidir sobre facetes de l'autor desconegudes en general: l'activitat com a jurista i la tasca poètica; les conclusions d'aquests dos estudiosos van ser un xic decebedores: el seu exercici com a jurista sembla tan anodí com els seus versos. Ara bé: per damunt d'aquests vessants complementaris del Pujades que allà s'analitzava, tant el dietari com l'obra historiogràfica, les obres centrals pujadianes, van comptar amb unes interessantíssimes aportacions i no menys sucosos debats. I tota aquesta activitat de recuperació, estudi i difusió de l'obra pujadiana té nom i cognom: Eulàlia Miralles.

Pep VALSALOBRE
 Institut de Llengua i Cultura Catalanes
 Universitat de Girona